

UDK 821.163.4.09

Petrović Njegoš P. II

Stručni rad

Novica VUJOVIĆ (Nikšić)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

novica.vujovic@fcjk.me

VRIJEDAN DOPRINOS PROUČAVANJU JEZIKA PETRA II PETROVIĆA NJEGOŠA

(Recepcija i novo čitanje Njegoševa djela, sa simpozija održanog u Zagrebu 19. listopada 2013, CKD „M-M“, Osijek, HCDP „Croatica-Montenegrina“ RH, Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje, Društvo hrvatskih književnika, Zagreb, 2014)

U ovome prilogu autor se bavi radovima objavljenim u zborniku *Recepcija i novo čitanje Njegoševa djela* (sa simpozija održanog u Zagrebu 19. listopada 2013). Posebna pažnja posvećena je prilogima vezanim za proučavanje Njegoševa jezika. Istaknut je njihov doprinos montenegristici i njegošologiji.

Ključne riječi: *Petar II Petrović Njegoš, crnogorski jezik, crnogorska književnost, montenegristica*

O jeziku Njegoševa književnoga djela i jeziku Njegoševa zavičaja postoji bogata literatura. *Bibliografija NJEGOŠ*, kapitalno izdanje Instituta za crnogorski jezik i književnost, danas Fakulteta za crnogorski jezik i književnost – Cetinje, potvrđuje veliko interesovanje naučnika različitih struka za život i djelo najvećega crnogorskog pjesnika.

Nizu vrijednih ostvarenja u njegošologiji pridodat je zbornik radova *Recepcija i novo čitanje Njegoševa djela*. Zbornik je rezultat naučnoga skupa priređenoga u glavnome gradu Hrvatske povodom dva stoljeća od rođenja Petra II Petrovića Njegoša. Zavidan renome toga suizdavačkoga projekta obezbijeden je autoritetom institucija kakve su Matica hrvatska i Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje te ugledom Društva hrvatskih književnika.

Na svečanome je otvaranju u pozdravnoj riječi Božidar Petrač, predsjednik Društva hrvatskih književnika, podsetio na to da su čvrste veze naših naroda i kultura potvrđene još od srednjega vijeka. Petrač dodaje i ovo: „Njegoš, velikan crnogorske književnosti, duhovnosti i politike, čiju 200. obljet-

nicu rođenja danas obilježujemo, potaknut hrvatskim narodnim i kulturnim preporodom bio je taj koji je posebice osnažio veze dvaju naroda, zauzimajući se za slobodu Hrvata i nudeći im oružanu pomoć; komunicirao je s glavnim osobnostima hrvatske politike i kulture, Josipom Jelačićem, Ivanom Kukuljevićem, Ljudevitom Gajem, Matom Topalovićem, Ivanom i Antunom Mažuranićem, održavajući s njima stalne dodire i veze.“

Učesnike simpozijuma pozdravio je Slavoljub Stijepović (tada crnogorski ministar prosvjete). Stijepović je takođe podsetio na brojne Njegoševe veze s hrvatskom kulturom, njegovu saradnju s ilircima, kao i o intenzivnome interesovanju u Hrvatskoj za Njegoševa djela, pogotovo *Gorski vijenac*. Posebno je istaknuta podrška hrvatskih naučnika „u procesu nacionalne i kulturne emancipacije Crnogoraca“.

Predstavljamo dio naučnih rezultata proučavanja Njegoševa jezika objavljenih u Zborniku.

Vera Blažević-Krezić osvrnula se na doprinos hrvatskih jezikoslovaca njegošologiji („Njegošev jezik u interpretaciji hrvatskih jezikoslovaca“, str. 221–237). U radu Vere Blažević govori se o 50 godina naučne karijere Milana Rešetara i deset pripremljenih kritičkih izdanja *Gorskoga vijenca*. Istaknuto je da Rešetar u priređenim izdanjima deklarativno navodi srpski jezik. Međutim, ugledni njegošolog ne odstupa od osobina crnogorskoga jezika, i to osobina koje su zasvjedočene i u severozapadnim i jugoistočnim crnogorskim govorima. Dragocjeno je na ovome mjestu podsetiti da Njegoš, kao uostalom ni Petar I Petrović, nije morao čekati na reformu Vuka Karadžića jer, u stvari, jezgro Njegoševa jezika čini sređena naddijalekatska struktura.

O Antunu Barcu, njegošologu iz prve polovine XX vijeka, rečeno je da tumačeći Njegoševe stihove konstatuje kako su riječi i oblici koje Njegoš upotrebljava razumljive svakome Crnogorcu. Taj zaključak nama je danas posebno dragocjen uz podsećanje da nekima „ni 6000 riječi nije bilo dovoljno da se dokumentuje Njegošev rječnik, a Šekspir je s 5000 riječi napisao svih 13 tragedija“ (Radoslav Rotković).

Hrvatski jezikoslovac Dalibor Brozović montenegrizima je dobro poznat kao autor enciklopedijskih odrednica o jeziku Crnogoraca (Zagreb, 1984. i 2000). U pitanju je naučnik koji raskida s tradicionalnom serbokroatistikom upravo isticanjem crnogorskoga idioma kao jezika crnogorskoga naroda. Autorka pravilno ocjenjuje kad kaže da je važan i Brozovićev osvrt na *Rječnik uz Cjelokupna djela Petra Petrovića Njegoša* (1954). Pregledno su čitaocima i budućim istraživačima predstavljene Brozovićeve zamjerke na račun toga vrijednog poduhvata Mihaila Stevanovića i Radosava Boškovića. Dalibor Brozović im zamjera opredjeljenje za diferencijalni pristup, dakle bilježena su odstupanja od standarda, a, kako Blažević-Krezić veli,

standard nije kategorija Njegoševa vremena. Takođe, autori Rječnika griješe izborom vukovske akcentuacije.

Vera Blažević-Krezić bavi se prilogima Josipa Silića koji je ispitivao fonološke i morfološke osobine crnogorskoga jezika, tj. *njegoševske* oblike zasvjedočene u *Gorskom vijencu*. Dato je Silićevo objašnjenje da jezik književnosti pripada jeziku kao sistemu, a ne jeziku kao standardu. Vrijedi spomenuti još jednu činjenicu. U procesu standardizacije crnogorskoga jezika značajna uloga pripala je hrvatskome jezikoslovcu Josipu Siliću, članu Ekspertske komisije za standardizaciju crnogorskoga jezika. Josip Silić autor je knjige *Crnogorski jezik – naučno-metodološke osnove standardizacije crnogorskoga jezika*.

Profesorka Milica Lukić analizira simbolička značenja brojeva (6, 7, 3, 5, 8, 10(1), 4) u *Luči mikrokozma* („Neka zapažanja o simbolici brojeva u Njegoševu spjevu *Luča mikrokozma*“, str. 259–273). Sprovedena analiza nudi informacije na osnovu kojih autorka konstatuje „mogućnost postojanja svjesne namjere pjesnikove da se spjev izgradi na simbolici brojeva, svjesne namjere da se uspostavi komunikacija tekstom kodirana na različitim razinama – ona koja se odvija preko riječi, ali i ona koja se odvija iza riječi za one koji su sposobni dekodirati suptilne simbole“.

Zbornik *Recepcija i novo čitanje Njegoševa djela* obogaćen je radovima dvojice počivših crnogorskih naučnika – Radoslava Rotkovića („Njegoševo književno djelo“, str. 165–197) i Vojislava Nikčevića („Jezik Njegoševe *Luče mikrokozma*“, 285–299). Poznato je njihovo višedecenijsko mukotrpno nastojanje da afirmišu ime i samobitnost crnogorskoga jezika i književnosti. Nije, nadalje, nepoznato da su ti montenegriski nerijetko mnogo više naklonosti i uporišta za svoje stavove nalazili u djelima hrvatskih jezikoslovaca nego u radu i težnjama velike većine crnogorskih lingvisti. U prilogima Vojislava Nikčevića i Radoslava Rotkovića možemo pročitati da je Njegoš crnogorski pisac – po idejama, po temama i dakako po jeziku koji se odupirao tvorcima i sljedbenicima Karadžić-Belićeva koncepta jezika.

Pored rečenih u Zborniku su i ovi radovi: „Milan Rešetar kao izdavač i komentator *Gorskog vijenca*“ akademika Josipa Bratulića, „Njegoševo poznavanje italijanskog jezika“ Vesne Kilibarde, zatim „Metričko ustrojstvo stihova *Gorskog vijenca*“ autora Josipa Silića i dr. Smatramo da je vrijedno prenijeti jedan Silićev zaključak: „Govor je kojim se služio Njegoš pri stvaranju stihova *Gorskog vijenca* tip crnogorskoga govora. Taj je tip govora takav da odgovara metru stihova *Gorskog vijenca*.“

Kad govorimo o jeziku Njegoševa djela potrebno je nešto reći i o jeziku Njegoševa rodnoga kraja. Uporednu analizu fonoloških i morfonoloških osobina Njegoševa jezika s govorima crnogorskoga jezika, i to s osvrtom na nje-

guški govor, uradio je Adnan Čirgić („Neke fonološke i morfonološke osobine jezika Petra II Petrovića Njegoša u odnosu na crnogorske govore (s posebnim osvrtom na njeguški govor)“, str. 35–43). Čirgić ističe doprinos Milana Rešetara i Danila Vušovića, dva prva školovana njegošologa, i njihov ošjećaj za ispitivanje jezičkih elemenata u književnome djelu Petra II Petrovića Njegoša. Pomenuti autori, kako primjećuje Adnan Čirgić, osobinama Njegoševa jezika nijesu prikrivali crnogorski karakter. Vušović je opisao „sve važnije ‘neknjiževne’ osobine Njegoševe, odnosno one osobine koje se nijesu uklapale u jezički standard onoga vremena“ i obradio ih u čak 340 tačaka. Na osnovu sprovedene analize potvrđena je teza „da je Njegošev jezik u osnovi narodni, odnosno odraz stanja u crnogorskim govorima, prvjenstveno u njegušcome govoru“, zaključuje Čirgić. Podsećamo proučavaoce crnogorskoga jezika da je Institut za crnogorski jezik i književnost objavio *Njeguški rječnik* Dušana Otaševića, da je Matica crnogorska štampala rječnik njeguškoga govora koje je uradio Adnan Čirgić te da su vrijedne materijale za ispitivanje govora Njeguša na terenu zabilježili Adnan Čirgić i Aleksandar Radoman (objavljeni u časopisu *Lingua Montenegrina*).

Na kraju, i ne manje bitno, spominjemo da su na simpozijumu organizovanome u Zagrebu povodom dva vijeka od rođenja Petra II Petrovića Njegoša, dakle 2013, zapažene priloge imali i profesori Fakulteta za crnogorski jezik i književnost: Vesna Kilibarda, Vladimir Vojinović, Aleksandar Radoman, Adnan Čirgić, Jakov Sablić, Milica Lukić i Milorad Nikčević. Dodajmo da je *Recepcija i novo čitanje Njegoševa djela* velikim dijelom plod požrtvovanosti i naučnoga pregnuća profesora Milorada Nikčevića. Naučna zajednica i kuturni poslenici zahvalni su prof. Nikčeviću za sve što je učinio tokom izučavanja crnogorskoga jezika, crnogorske kulture i istorije. Afirmisao je Milorad Nikčević višedisciplinarni pristup tim pitanjima s jasnim usmjeravanjem mladih naučnika i književnih stvaralaca na povezivanje s kulturama u okruženju.

Radovi objavljeni u knjizi *Recepcija i novo čitanje Njegoševa djela*, kako se veli i u predgovoru, opravdali su očekivanja organizatora naučnoga skupa u Zagrebu te potvrdili doprinos njegošologiji i montenegristici. Rasvijetljena su neka pitanja ideoloških pogleda na književno djelo, zloupotrebe i neutemeljena terminološka određenja koja su pratila Njegoševo djelo i jezik bezmalo od pojavljivanja prvoga izdanja do naših dana. Konačno, riječ je o naučnome poduhvatu koji je naznačio brojne mogućnosti naučne i kulturne saradnje Crne Gore i Hrvatske.

Novica VUJOVIĆ

**A VALUABLE CONTRIBUTION TO THE STUDY OF LANGUAGE
OF PETAR II PETROVIĆ NJEKOŠ**

In this paper, the author reflects on the papers published in the Collection of Papers entitled Reception and New Reading of Njegoš's Work (from a conference held in Zagreb on 19 October 2013). Special attention is given to papers related to the study of language used by Njegoš, along with the author's view of their contribution to Montenegristics and the study of Njegoš.

Key words: *Petar II Petrović Njegoš, Montenegrin language, Montenegrin literature, Montenegristics*